

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

AZƏRBAYCAN ŞİFAHİ XALQ ƏDƏBİYYATI
KAFEDRASI

MAGİSTRATURA SƏVİYYƏSİ ÜÇÜN

İXTİSAS: 060201 – Filologiya
FOLKLORŞÜNASLIQ VƏ MİFOLOGİYA

FƏNN: İF-M2522 “AZƏRBAYCAN FOLKLORUNUN
JANR SİSTEMİ”

(II kurs)

PROQRAM

Bakı – 2020

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

AZƏRBAYCAN ŞİFAHİ XALQ ƏDƏBİYYATI
KAFEDRASI

MAGİSTRATURA SƏVİYYƏSİ ÜÇÜN

İXTİSAS: 060201 - Filologiya
FOLKLORŞÜNASLIQ VƏ MİFOLOGİYA

FƏNN: İF-M2522 “AZƏRBAYCAN FOLKLORUNUN
JANR SİSTEMİ”
(II kurs)

PROQRAM

Bakı Dövlət Universitetinin
Rektorunun 29 noyabr 2019-cu il
tarixli, R-149 sayılı əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Bakı – 2020

Tərtib edən: **Səhər Hidayət qızı Orucova**

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
kafedrasının müdiri, filologiya üzrə elmlər
doktoru, professor

Redaktor: **Ülkər Azad qızı Nəbiyeva**

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
kafedrasının professor əvəzi, filologiya üzrə
elmlər doktoru

Rəyçilər: **Avtandil Ağbaba**

Sumqayıt Dövlət Universitetinin professoru,
filologiya üzrə elmlər doktoru

Kəmalə Faiq qızı İslamzadə

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
kafedrasının dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə
doktoru

İZAHAT VƏRƏQİ

“Azərbaycan folklorunun janr sistemi” fənni (İF- M2522) magistratura səviyyəsində **060201 – Filologiya** “Folklorşünaslıq və mifologiya” ixtisası üzrə II kursunda 60 saat (30 saat mühazirə, 30 saat məşğələ) həcmində tədris edilir.

Bu kursda folklorşünaslıq elminin mahiyyəti, təşəkkülü, tarixi; şifahi xalq ədəbiyyatının xüsusiyyətləri, janr sistemi, hər bir janra aid mühüm ədəbi mətnlər, onların poetik xüsusiyyətləri və s. tədris olunur. “Azərbaycan folklorunun janr sistemi” fənnini öyrənməklə magistrantlar Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının (folklorunun) yaranma və inkişaf qanunauyğunluqlarını, onun tarixini, çağdaş durumunu, folklor janrlarının poetik xüsusiyyətlərini mənimsəyəcəklər; şifahi ədəbi (folklor) mətnlərini müstəqil şəkildə ideya-bədii baxımdan təhlil etmək, milli tarix və etnoqrafiyamızla əlaqələndirmək; habelə milli mədəniyyətimizin tərkib hissəsi olaraq yaşayan canlı folklor örnəklərini toplamaq vərdişlərinə yiyələnəcəklər.

Fənnin mənimsənilməsinin məqsəd və vəzifələri

Kursun məqsədi Azərbaycan folklorunun yaranma və inkişaf qanunauyğunluqları, tarixi, çağdaş durumu, folklorun incəsənət və bədii ədəbiyyatın tərkib hissəsi kimi özünəməxsusluqlarını, folklor

janrlarının poetik xüsusiyyətləri, milli folklorumuzun janr sistemi və mühüm folklor əsərlərinin ideya-bədii təhlilini, ayrı-ayrı folklor sahələrinin, o cümlədən aşıq sənətinin xüsusiyyətləri, milli folklorun inkişafında rolunu, folklorşünaslığın bir elm kimi yaranması, tarixi, görkəmli folklorşünasların elmi irsini magistrantlara tədris etmək və mənimsətməkdən ibarətdir.

Kursun vəzifələri:

1. Magistrantları Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının janrları ilə tanış etmək, onları bir-birindən fərqləndirmə vərdişlərini inkişaf etdirmək;
2. Magistrantlara folklor mətnlərini ideya – bədii baxımdan müstəqil şəkildə təhlil etmək vərdişlərini aşılamaq;
3. Magistrantlarda folklor nümunələrini toplama vərdişlərini təkmilləşdirmək;
4. Azərbaycan folklorunun janrları ilə dünya folklorunun janrlarlarını müqayisəli təhlil etmək;
5. Azərbaycan folkloru janrlarının türk kontekstindəki yerini müəyyənləşdirmək.

Fənnin tədris prosesində yeri

“Azərbaycan folklorunun janr sistemi” (İF-M2522) fənnində folklorun janr sistemi, hər bir janra aid mühüm ədəbi mətnlər, onların poetik xüsusiyyətləri və s. tədris olunur.

“Azərbaycan folklorunun janr sistemi” həm filoloji, həm də ümumkulturoloji fənn kimi bir çox elmlərlə, xüsusilə ədəbiyyat nəzəriyyəsi, ədəbiyyat tarixi, dilçilik, dialektologiya, musiqişünaslıq, teatrşünaslıq, tarixşünaslıq, etnoqrafiya, etnopsixologiya, fəlsəfə, din tarixi və s. elmlərlə birbaşa əlaqədardır. Bu fənni öyrənməklə magistrantlar folklor janrlarının poetik xüsusiyyətlərini mənimsəyəcəklər; şifahi ədəbi (folklor) mətnləri müstəqil şəkildə ideya-bədii baxımdan təhlil etmək, milli tarix və etnoqrafiyamızla əlaqələndirmək, habelə milli mədəniyyətimizin tərkib hissəsi olaraq yaşayan canlı folklor örnəklərini toplamaq vərdişlərinə yiyələnəcəklər.

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində magistr bilməlidir:

- “Folklor” anlayışını;
- Şifahi xalq ədəbiyyatının janrlarını;
- Folklorşünaslıq məktəblərini;
- Şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrinin nəşr və tədqiq tarixini.

Bacarmalıdır:

- Şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrini toplamağı;
- Folklor nümunələrini janrlarına görə ayırmağı;

– elmi ədəbiyyatla işləməyi, müasir audio, video və multimediya vasitələrindən istifadə etməyi.

Yiyələnməlidir:

- folklor nümunələrini toplamaq vərdişlərinə;
- fənlə bağlı tədris – metodiki və elmi ədəbiyyatla işləmək vərdişlərinə;
- müxtəlif tipli informasiyanın müstəqil şəkildə axtarışı, işlənilib hazırlanması və istifadəsi vərdişlərinə.

Mövzular üzrə saatların bölgüsü

№	Mövzular	Cəmi	o cümlədən	
			mühazirə	seminar
1.	Folklorda növ və janr anlayışı	4	2	2
2.	Arxaik janrlar	4	2	2
3.	Lirik növün janrları	4	2	2
4.	Aşıq yaradıcılığında şeir şəkilləri	4	2	2
5.	Epik növün janrları: mif, əfsanə və rəvayətlər	4	2	2
6.	Azərbaycan nağılları. Lətifələr	4	2	2
7.	Atalar sözü və məsəllər	4	2	2
8.	Dastan yaradıcılığı. Qədim türk dastanları	4	2	2
9.	“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı	4	2	2

10.	“Koroğlu” dastanı.	4	2	2
11.	Qaçaqçılıq dastanları	4	2	2
12.	Məhəbbət dastanları	4	2	2
13.	Dramatik növün janrları	4	2	2
14.	Yeni dövr folklor yaradıcılığı	4	2	2
15.	Folklor və yazılı ədəbiyyat	4	2	2
Cəmi:		60	30	30

Mövzuların qısa məzmunu

Mövzu № 1: Folklorda növ və janr anlayışı – 2 saat

Növlərin spesifik cəhətləri. Milli şifahi ədəbiyyatımızda janrların meydana gəlmə xüsusiyyətləri. Yeni janrın yaranmasını doğuran səbəblər. Köhnə və yeni janrların yanaşı yaşaması [8], [9], [39], [71], [72], [74]

Mövzu № 2: Arxaik janrlar – 2 saat

Xalq ədəbiyyatının formalaşmasında animistik, totemist, antropomorfist baxışların, magiyanın, mərasimlərin rolu. İnanç, alqış, qarğış, and və s. kimi arxaik janrlar. Onların xarakterik xüsusiyyətləri. Bu janrlarda sözün magik qüvvəsinə inamın təcəssümü.

İnancların xalq arasında sınaq, yozum, inam adları ilə yayılması. Uğur və uğursuzluq amilinin inanclar üçün əhəmiyyəti.

Alqış və qarğışlar - Xalqın xeyir və şərə münasibətini ifadə edən arxaik janrlar kimi. Bu janrların mənşəyi, yaranması və s.

Andlar şifahi ədəbiyyatımızın ilkin janrlarından biri kimi. Anda inam. Andın yaranma yolları. Əfsunlar - sözün magik gücünə inamı əks etdirən bir janr kimi. Əfsunların yaranmasında xalq inamlarının rolu.

Fallar haqqında ümumi məlumat.

Azərbaycan folklorşünaslığında az öyrənilmiş arxaik janrlar-türkçarələr, yalanlar, dualar, cadular. Onların folklor nümunələri arasında yeri [2], [8], [9], [24], [35], [39], [42], [55], [74].

Mövzu № 3: Lirik növün janrları – 2 saat

Azərbaycan xalqının ibtidai inkişaf mərhələsindəki ilkin inam və etiqadları, ovçuluq, əkinçilik, maldarlıq həyatı ilə bağlı mifik təsəvvürlərinin milli folklorlarda əks olunması. Müxtəlif nəğmələr şəklində təzahür edən ilkin folklor nümunələri. İlkin əməklə bağlı yaranan nəğmələr (əkinçi, sayaçı, sağın, ovçu, balıqçı, hana, ipəkçi nəğmələri, bayatılar).

Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatında lirik növün ən geniş yayılmış janrlarından biri olan bayatılar. Bayatı sözünün etimologiyası və müxtəlif folklorşünasların bu barədə fikirləri.

Əkinçiliklə və maldarlıqla bağlı yaranan əmək nəğmələri. Holavarlar, əsasən, əkinçilik, cütçülük məşğul olan insanların məhsulu kimi. Qoyunçuluqla məşğul olan kütlələr arasında daha çox yayılan lirik parçalar-sayaçı sözləri.

F.Köçərlinin sayaçı sözlərinin həm hərfi, həm də məcazi mənalarını göstərməsi. Sayaçı sözlərinin başqa dillərə, o cümlədən, rus dilinə tərcüməsi. Sayaçı sözlərinin toplanması, rus dilinə tərcüməsi və SMOMPK məcmuəsində nəşri.

Sağın nəğmələri. Ovçu nəğmələri. Balıqçı nəğmələri.

Laylalar anaların beşik başında müəyyən musiqi ahəngi ilə oxuduğu nəğmələr kimi. Laylaların bayatılardan fərqli cəhəti.

Ağılar yas mərasimi zamanı söylənən nümunələr kimi. Oxsamaların məzmunundan başqa formal əlamətinə görə də bayatılardan fərqlənməsi. Əzizləmələr - lirik növün janrı kimi [9], [23], [24], [27], [28], [39], [43], [62].

Mövzu № 4: Aşıq yaradıcılığında şeir şəkilləri – 2 saat

Aşıq yaradıcılığı şifahi xalq ədəbiyyatının ən böyük və zəngin qolu kimi.

Gəraylı. Quruluşu, qafiyə sistemi.

11 hecalı şer şəklinin meydana gəlməsi. Qoşma. Strukturu, qafiyə sistemi. Qoşma janrının daxilində təkmilləşmə və mürəkkəbləşmə prosesi. Bunun nəticəsində qoşmanın təcnis, cığalı təcnis, dodaqdəyməz, qoşayarpaq, güllü qafiyəli və s. kimi növlərinin meydana gəlməsi. Bu növlərin poetik quruluşu. Ustadnamə, vücudnamə, cahannamə, gözəlləmə. Onların xüsusiyyətləri. Dəyişmə. Onun mərhələləri. Klassik poeziyadan folklorla keçən janrlar – müxəmməs, divanı. Aşıq poeziyasının müxəmməsi. Özünəməxsus şəkildə dəyişməsi. Aşıq poeziyasından müəyyən janrların yazılı ədəbiyyata keçməsi. Aşıq poeziyasının həm forma, həm də məzmunca rəngarəngliyi. Aşıq sənətinin orijinallığı.

Aşıq şeirinin nümunələri və onların ağızdan-ağıza, əsrdən-əsrə keçməsi. Bu şeirlərin yazıya köçürülməməsi, şifahi şəkildə yaşaması [7], [15], [17], [18], [19], [23], [33], [36], [44], [47], [48],[56], [57], [60], [74].

Mövzu № 5: Epik növün janrları: mif, əfsanə və rəvayətlər – 2 saat

Epik növün əsas xüsusiyyətləri. Miflər. Mifik zaman və mifik məkan. Mifoloji şüur. Mifoloji mətn. Miflərin təsnifi: 1. Kosmoqonik miflər; 2. Etnoqonik miflər; 3. Təqvim mifləri.

Azərbaycan mifoloji mətnlərinin qaynaqları: 1. Qədim türk əsəti mərhələsi; 2. Avesta (Zərdüşti mifologiyası); 3. İslam mifologiyası

Əfsanə epik növün janrı kimi. Əfsanə janrının spesifik xüsusiyyətləri.

Əfsanə janrında tarixilik. XX əsrin əvvəllərində rusdilli mətbuatda, o cümlədən SMOMPK məcmuəsində əfsanələrin çap olunması. Folklorşünaslıqda əfsanələrin mövzu və məzmun baxımından təsnifi problemi.

Qalalar haqqında mövcud olan əfsanələr.

Rəvayət epik növün janrı kimi. Rəvayətlərin spesifik xüsusiyyətləri. Müxtəlif folklorşünasların təsnifatları. Tarixi şəxsiyyətlərlə bağlı rəvayətlər.

Azərbaycanda rəvayətlərin toplanma, nəşr və öyrənilmə tarixindən [9], [23], [27], [42], [51], [55], [62], [74].

Mövzu № 6: Azərbaycan nağılları. Lətifələr – 2 saat

Azərbaycan nağılları – şifahi xalq ədəbiyyatının ən geniş yayılmış janrlarından biri kimi. Nağıllar kataloqu. Tarixi-coğrafi nəzəriyyənin nağılların toplanması və sistemləşdirilməsində rolu. A.Aarne // N.Andreyev cədvəli.

Nağılların milli özünəməxsusluğu.

Azərbaycan nağıllarının toplanması, rus dilinə tərcüməsi və SMOMPK məcmuəsində nəşri. Azərbaycan nağıllarının toplanma və nəşrində “Məktəb”, “Dəbistan” jurnallarının yeri.

Nağılların bədii xüsusiyyətləri. Nağıllarda kontaminasiya və onun müxtəlif tipləri. Xalq nağıllarının poetik mətnlərində “üç”, “yeddi”, “qırx” sayları.

Heyvanlar aləmindən bəhs edən nağıllar. Bu nağılların bizi insan cəmiyyətinin qədim dövrlərinə aparması. Heyvanlar aləmindən bəhs edən nağılların personajları.

Sehrli nağılların qədim kökləri. Sehrli nağıllarda divlər həm müsbət, həm də mənfi surət kimi. Sehrli nağıllarda əfsanəvi quşlar.

Nağıllarda sehrli əşyalar.

Ailə və məişətdə baş verən hadisələrlə bağlı məişət nağılları. Onların xalq içərisindən çıxan qəhrəmanları. SMOMPK-da Azərbaycan nağılları.

Lətifələrdə gülüşün tipləri.

Molla Nəsrəddinin adı ilə bağlı olan lətifələr. Lətifələrin Azərbaycanda toplanması.

Lətifə sözünün lüğəvi mənası.

SMOMPK məcmuəsində lətifələr.

Lətifələrin mövzusu və ideyası. Molla Nəsrəddin xalq tərəfindən ümumiləşdirilmiş bir surət kimi.

V.Qordlevskinin Molla Nəsrəddin lətifələri haqqında mülahizələri. Molla Nəsrəddin Şərq xalqlarının gülüş ustası kimi.

Bəhlul Danəndə lətifələri, onların spesifikasiyası. Bəhlul Danəndə obrazının mənşəyi haqqında fikirlər. Orta əsrlərin yazılı ədəbiyyatı və Bəhlul Danəndə lətifələri. Bu lətifələrin janr özünəməxsusluğu. Lətifələrin yazılı ədəbiyyatda əksi. Müxtəlif məzmunlu lətifələr.

Regional lətifələr. Ayrı-ayrı bölgələrin bənzər lətifə qəhrəmanları. Bu lətifələrdə dialektin gülüş doğuran element kimi çıxış etməsi. Qaravəllilərin janr xüsusiyyətləri [6], [9], [24], [26], [27], [39], [40], [42], [59], [74].

Mövzu № 7: Atalar sözü və məsəllər – 2 saat

Atalar sözü və məsəllər Onları bir-birindən ayıran cəhətlər. Mənşələri, insanların məşğuliyyət növləri ilə əlaqəsi. Atalar sözü və məsəllər xalq hikməti və müdrikliyinin mənbəyi kimi.

Atalar sözü və məsəllərin mövzusunə görə qruplaşdırılması [8], [9], [20], [70], [74].

Mövzu № 8: Dastan yaradıcılığı. Qədim türk dastanları – 2 saat

Dastan Azərbaycan folklorunun çox yayılmış və irihəcmli janrlardan biri kimi. “Dastan” sözünün mənası.

Azərbaycan dastanlarının təsnifatı.

Türk xalqlarında dastan yaradıcılığının qədim və zəngin ənənələrinin olması. Hələ İslamdan qabaqkı dövrlərdə türk xalqlarının “Əfrasiyab”, “Şu”, “Hun”, “Oğuz Xaqan” və s. kimi dastanları yaratmaları.

Qədim türk bahadırlıq dastanlarının tarixlə əlaqəsi.

Türk xalqları içərisində yayılmış uyğur “Oğuznamə”sinin xüsusi bir əhəmiyyət kəsb etməsi [9], [22], [23], [30], [38], [41], [52], [68].

Mövzu № 9: “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı – 2 saat

Qəhrəmanlıq dastanlarının bizə gəlib çatan ən qədim nümunələrindən biri olan “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı.

Dastanın əlyazmaları. Dastanın ən qədim qolları. Ən qədim süjetləri: motiv və obrazlar. Dastanın bədii, estetik, ideya və tarixi əhəmiyyəti.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının əlyazmaları.

Dastanın boylarının tərcümələri.

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı dünya tədqiqatında.

Dastanın müqəddiməsində rast gəlinən atalar sözü və məsəllər. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında obrazlar. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında oğuz qəhrəmanlarının obrazları. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında qadın surətlərinin xüsusi yer tutması.

Dastanın motivləri.

Dastanın motivləri əsasında yazılan əsərlər. Ulu öndər, ümummillik lider H.Əliyevin “Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illik yubileyinin keçirilməsi ilə bağlı fərmanı (20 aprel 1997-ci il) və eposun öyrənilməsində yeni mərhələnin başlanması. “Kitabi-Dədə Qorqud”un son nəşrləri. “Kitabi-Dədə Qorqud” ensiklopediyası. F.Zeynalov və S.Əlizadə nəşri. “Kitabi-Dədə Qorqud”un alman

dilinə ilk tərcüməsi və nəşrinin 200 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin Sərəncamı (20 fevral, 2015-ci il tarixli). “Dədə Qorqud irsi”nin YUNESKO-nun Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Repräsentativ siyahısına daxil edilməsi [5], [11], [32], [34], [41], [50], [51].

Mövzu № 10: “Koroğlu” dastanı – 2 saat

Dünya xalqlarının yaratdığı sənət əsərləri sırasında “Koroğlu” dastanının yeri. “Koroğlu” dastanının toplanması və nəşri. Dastanın yayıldığı etnik-coğrafi areallar. Koroğlu dastanı haqqında ilk mətbu məlumat. Şopen mətni. Şopen mətninin qüsurları və əhəmiyyəti.

Dastanın “Paris nüsxəsi”. Dastanın Təbriz variantının toplanması faktları kimi elmi əhəmiyyəti. Dastanın A.Xodzko variantı. Onun Avropada tanınmasında və yayılmasında rolu.

“Koroğlu” dastanının tərcümələri.

“Koroğlu” dastanının variantları.

Dastanda obrazlar. Koroğlu surəti — əsas epik qəhrəman kimi. Koroğlu - dastanda olan bütün ideyaların əsas daşıyıcısı kimi. XIX əsrdə rusdilli mətbuatda dərc olunmuş bəzi variantlarda obrazın təhrif edilməsi. Koroğlu və “Kitabi-Dədə Qorqud”dakı Qazan xan surətlərinin müqayisəli təhlili. “Koroğlu” dastanının digər əsas surətləri. Dastanda qadın surətləri.

“Koroğlu” dastanının struktur özünəməxsusluğu. Süjet və kompozisiyası. Dastandakı şeirlər. “Koroğlu”nun dili və bədii xüsusiyyətləri. Dastanda xalq ifadələri – bənzətmələr, təşbehlər, müqayisələr və s. [1], [10], [29], [39], [53].

Mövzu № 11: Qaçaqçılıq dastanları – 2 saat

“Qaçaq Nəbi” dastanı. Dastanın mövzusu, ideyası və quruluşu. Epik ənənə ilə bağlılığı. Qaçaq Nəbi surəti. Nəbinin silahdaşları. Əks cəbhədəki mənfi obrazlar. Dastanda əsas qadın

surəti. Dastanın məzmun xüsusiyyətləri. Nəşr variantları. “Qaçaq Nəbi” SMOMPK-da.

“Qaçaq Kərəm” dastanı. Nəşri və tədqiqi tarixi. Dastanın məzmun və ideya xüsusiyyətləri. Qaçaq Kərəm surəti. Dastandakı əsas surətlər. Qaçaq Kərəm və İsrafil ağa. Dastanın variantları

Qaçaqqlar haqqında aşığı nəğmə, rəvayət və süjetləri.

“Molla Nur” dastanı. Dastanın süjeti, kompozisiyası, ideya və məzmunu. Dastanın surətlər aləmi. əsərləri. Dastanın toplanması və nəşri tarixi, variantları. Molla Nur xalq qəhrəmanı kimi [9], [10], [22], [38], [64], [68].

Mövzu № 12: Məhəbbət dastanları – 2 saat

Azərbaycan xalq dastanlarının böyük bir hissəsini məhəbbət dastanlarının təşkil etməsi. Məhəbbət dastanlarının strukturundakı ustadnamə və duvaqqapmanın funksiyaları. Məhəbbət dastanlarının öz xarakteri etibarilə bir-birindən fərqlənməsi.

Məhəbbət dastanlarının müxtəlif yollarla yaranması.

Məhəbbət dastanlarının yaranmasında və yayılmasında aşığıların fəaliyyəti.

M.H.Təhmasibin Azərbaycan dastanları üzrə apardığı tədqiqatlar.

Məhəbbət dastanlarının toplanması, nəşri və öyrənilməsi.

“Əsli və Kərəm” dastanı. Dastanın məzmunu. Əsli və Kərəm əsas surətlər kimi. “Əsli və Kərəm” dastanı SMOMPK-da.

“Aşığı Qərib” dastanı. “Aşığı Qərib” dastanı ən çox yayılan dastanlardan biri kimi. Aşığı Qərib surəti.

Dastanın əsas surətlərindən biri olan Şahsənəm. Ana obrazı. Mənfi planda işlənmiş surətlər.

“Abbas və Gülgəz” dastanı. Dastanın bir neçə variantının olması.

“Şah İsmayıl” dastanı. Dastanın meydana gəlməsi və qəhrəmanı Şah İsmayılın prototipi barədə alimlərin fikirləri.

SMOMPK-da məhəbbət dastanları.

“Alı xan və Pəri xanım” dastanı. Dastanda obrazlar [4], [9], [22], [23], [68], [70].

Mövzu № 13: Dramatik növün janrları – 2 saat

Dramatik növün epik və lirik növlərdən fərqi. Burada hərəkət və dinamikanın üstünlük təşkil etməsi.

Xalq oyunları ilk kulturoloji hadisə kimi. Xalq oyunlarının yaranma və inkişaf mərhələləri.

Azərbaycan xalqının ilkin mədəniyyət düşüncəsində oyun, tamaşa modeli. Oyun və tamaşa mədəniyyətinin özəllikləri. “Oyun” sözünün mənşəyi ilə bağlı fikirlər. Əski yazılı mənbələrdə xalq oyunları.

Türk etnoslarının erkən məskunlaşma dövründən orta sivil çağlara və günümüzə qədər xalq oyunlarının keçdiyi inkişaf mərhələləri.

Uşaq oyunlarının tarixi.

Uşaq oyunlarının tərbiyəvi, didaktik əhəmiyyəti.

Meydan tamaşalarının tarixi və səciyyəvi xüsusiyyətləri. Meydan tamaşalarının tarixi. Sözsüz-pantomima tamaşaları. “Him-cim” tamaşalarından süjetli rəqslərə qədər.

Meydan tamaşalarının məzmun və tiplərə görə təsnifi [8], [13], [14], [16], [35], [46], [58], [61], [63].

Mövzu № 14: Yeni dövr folklor yaradıcılığı – 2 saat

Folklorşünaslıq elminin təşəkkülü. XIX-XX əsr Azərbaycan folklorşünaslığı. Azərbaycan folklorşünaslarının tədqiqləri.

XXI əsr xalq həyatında və təfəkküründə yeni mərhələ. Azərbaycan folklorşünaslığının “ən yeni dövr” mərhələsi.

Ümummillî lider Heydər Əliyevin Azərbaycan folkloruna diqqət və qayğısı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin milli-mədəni irsimizlə bağlı islahatları. Azərbaycan Respublikasının birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın maddi-mədəni abidələrimizin YUNESKO-nun mədəni irs siyahısına daxil edilməsində və dünyada tanıtılmasında rolu [9], [23], [27], [51], [72].

Mövzu № 15: Folklor və yazılı ədəbiyyat – 2 saat

Folklorun klassik ədəbiyyata təsiri. Qədim və orta əsrlərdə yazılan əsərlərdə folklor motivləri. Folklorun yeni dövr ədəbiyyatına təsiri. Yeni dövrdə yaranan ədəbiyyatda folklor elementləri [9], [23], [27], [51].

Tədris texnologiyaları, təlimin interaktiv formaları

Bu kursda tədris fəaliyyətinin aşağıdakı formalarından istifadə edilir: mühazirələr, praktik məşğələlər, tələbələrin sərbəst işləri. Bundan başqa, aşağıdakı interaktiv formaların və tədris texnologiyalarının tətbiqi məqsədəuyğundur: portfolio – kursun problematikası üzrə materialların toplanılması və qiymətləndirilməsi üçün; şifahi ünsiyyətdə işlənmə prinsipinin mənimsənilməsi və məqsədəuyğun istifadə üçün vərdişlərin formalaşdırılması məqsədilə folklorun analitik təhlili; informasiya texnologiyaları – müxtəlif tətbiqi məsələlərin həlli üçün.

Tədris resursları

Tədris avadanlığı və əyani vəsaitlər

Sərbəst (fərdi) işlərin mövzuları

1. Folklorşünaslıq haqqında ümumi məlumat
2. Lirik növün janrları
3. Epik növün janrları
4. Azərbaycan nağılları
5. Dastan yaradıcılığı
6. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı
7. “Koroğlu” dastanı
8. Məhəbbət dastanları
9. Dramatik növ və janrlar
10. Folklor və yazılı ədəbiyyat

ƏDƏBİYYAT

Əsas:

1. Abbasov E. "Koroğlu": Poetik sistemi və strukturu. (Paris nüsxəsi əsasında). Bakı: "Nurlan", 2008, 140 s.
2. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. 6 cildə, I cild (Xalq ədəbiyyatı). Bakı: "Elm", 2004, 760 s.
3. Bəydili C. Türk mifoloji sözlüyü. Bakı: "Elm", 2003, 418 s.
4. Cəfərli M. Azərbaycan məhəbbət dastanlarının poetikası. Bakı: "Elm", 2000, 265 s.
5. Əliyev K. Açıq kitab - "Dədə Qorqud". Bakı: "Elm və təhsil", 2015, 116 s.
6. Əliyev O. Azərbaycan nağıllarının poetikası. Bakı: "Səda", 2001, 191 s.
7. Xəlilov N. Aşıq sənətinin təşəkkülü. Bakı: "Bakı Universiteti" Nəşriyyatı, 2003, 120 s.
8. Nəbiyev Azad. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. 2 cild, Bakı: "Çıraq", 2009, 640 s., B.: "Elm", 2006, 648 s.
9. Orucova S. Azərbaycan folklorunun toplama, tərcümə və nəşr problemləri (QƏXTMT – SMOMPK materialları əsasında). Bakı: "Elm və təhsil", 2012, 536 s.
10. Vəliyev V. Azərbaycan qəhrəmanlıq dastanları. Bakı, 1980, 583 s.

Əlavə:

11. "Kitabi-Dədə Qorqud və Türk dünyası" Beynəlxalq elmi konfransın materialları. Bakı: "Araz", 2015, 799 s.
12. Abdullayev B. Haqqın səsi. Bakı: "Azərnəşr", 1987, 280 s.
13. Ağayev H. Azərbaycan milli xalq oyunları. Bakı: "Azərnəşr", 1992, 80 s.
14. Allahverdiyev M. Azərbaycan xalq teatrı tarixi. Bakı: "Maarif", 1978, 233 s.
15. Araslı H. Aşıq yaradıcılığı. Bakı, 1960, 121 s.

16. Aslanov E.M. El-oba oyunu, xalq tamaşası. Bakı: “İşıq”, 1984, 276 s.
17. Aşıq ədəbiyyatı antologiyası. 3 cildə. I cild. Aşıq poeziyası. Bakı, 2017, 592 s.
18. Aşıq ədəbiyyatı antologiyası. 3 cildə. II cild. Qəhrəmanlıq dastanları. Bakı, 2017, 512 s.
19. Aşıq ədəbiyyatı antologiyası. 3 cildə. III cild. Məhəbbət dastanları. Bakı, 2017, 640 s.
20. Atalar sözü. Bakı: “Öndər nəşriyyat”, 2004, 264 s.
21. Azərbaycan aşıqları və el şairləri. 2 cildə, Bakı: “Elm”, I c., 1983, 375 s.; II c., 1984, 424 s.
22. Azərbaycan dastanları. 5 cildə. Bakı: “Lider nəşriyyat”, 2005, I c. – 392 s., II – 448 s., III c. – 328 s., IV c. – 439 s., V c. – 344 s.
23. Azərbaycan folklor nümunələrində milli-mənəvi dəyərlərin təcəssümü mövzusunda Respublika elmi konfransının materialları. Bakı: “Elm və təhsil”, 2015, 348 s.
24. Azərbaycan folkloru antologiyası. 2 kitabda, Bakı: Azərb.SSR EA nəşriyyatı, 1968, I k. – 291 s., II k. – 260 s.
25. Azərbaycan klassik ədəbiyyatı kitabxanası. 20 cildə, I cild (Xalq ədəbiyyatı). Bakı: “Elm”, 1982, 512 s.
26. Azərbaycan nağılları. 5 cildə. Bakı: “Şərq-Qərb”, 2005, I c. – 360 s., II – 320 s., III c. – 296 s., IV c. – 336 s., V c. – 304 s.
27. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər. I-XXXVII kitablar, 1961-2012
28. Bayatılar (toplayanlar: V.Vəliyev, S.Paşayev). Bakı: “Yazıçı”, 1985, 200 s.
29. Cəfərov N. «Koroğlu»nun poetikası. «Dil və ədəbiyyat» jurnalına əlavə. Bakı: BDU, 1997, 48 s.
30. Cəfərov N. Eposdan-kitaba. Bakı: “Maarif”, 1999, 220 s.
31. Dadaşzadə M. Azərbaycan xalqının orta əsr mənəvi mədəniyyəti. Bakı: “Elm”, 1985, 201 s.
32. Dədə Qorqud kitabı. Ensiklopedik lüğət. Bakı: “Öndər nəşriyyat”, 2004, 368 s.

33. Dədə Şəmşir ərməğanı. Bakı: “Vətənoğlu” NP MMC, 2018, s.176
34. Dəmirçizadə Ə. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarının dili. Bakı: Elm, 1959, 140 s.
35. Elçin Muxtar Elxan. Yeddi çərşənbə, yeddi bayram. Bakı: “Nurlan”, 2009, 72 s.
36. Əfəndiyev P. Azərbaycan folklorşünaslığı (1920-ci ilə qədər) Bakı: “Maarif”, 1994, 153 s.
37. Əfəndiyev P. Azərbaycan folklorşünaslığı (müntəxəbat). Bakı: ADPU-nun nəşri, 2000, 223 s.
38. Əfəndiyev P. Dastan yaradıcılığı. Bakı: ADPU, 1999, 166 s.
39. Əfəndiyev Paşa. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı: “Elm və təhsil”, 2012, 600 s.
40. Əliyev O. Azərbaycan nağıllarının təsnifi və janr xüsusiyyətləri. “Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər”, VII c. 1961, səh. 57-90
41. Əsgər Ə. “Oğuznamə yaradıcılığı” Bakı:2013, 340 s.
42. Folklorşünaslıq jurnalı. Bakı: 2017-ci ildən.
43. Hacıyev A. Bayatı poetikası. Bakı: “Elm”, 2000, 162 s.
44. Həkimov M. Azərbaycan aşıq ədəbiyyatı. Bakı: “Yazıçı”, 1983, 240 s.
45. Hüseynoğlu K. Azərbaycan şeir mədəniyyəti. Bakı: “Ozan”, 1996, 88 s.
46. Xalq oyun-tamaşa mədəniyyətimizdə deyim və adların izahlı söz kitabı. Bakı: “İşıq”, 1984, 275 s.
47. Xəlilov N. Aşıq yaradıcılığı və yazılı poeziya. Bakı: “Elm”, 2012, 325 s.
48. Xəstə Qasımın dastanı. Bakı, 2018, 103 s.
49. İracoğlu M. Azərbaycan xalq şeirinin şəkilləri. Bakı, 2001
50. Kitabi-Dədə Qorqud. Bakı: “Yazıçı”, 1988, 265 s.; Bakı: “Yeni Nəşrlər Evi”, 1999, 704 s.;
51. Kitabi-Dədə Qorqud. Məqalələr toplusu. Bakı: “Elm”, 1999, 172 s.

52. Koroğlu X.H. Oğuz qəhrəmanlıq eposu. Bakı: “Yurd”, 1999, 244 s.
53. Koroğlu. (Tərtib edənlər: İ.Abbaslı, B.Abdulla), Bakı: “Lider nəşriyyat”, 2005, 552 s.
54. Qafarlı R. Azərbaycan türklərinin mifologiyası. Bakı: “Ağrıdağ”, 2004, 236 s.
55. Qafarlı R. Folklorşünaslıq və mifologiya məsələləri (Nəzəri mülahizələr və metodik göstərişlər). Bakı: ADPU, 2002
56. Qasımlı M. Ozan – aşiq sənəti. Bakı: «Uğur», 2003, 308 s.
57. Qasımlı M., Allahmanlı M. “Aşiq şeirinin poetik biçimləri və çeşidləri”, Bakı: “Elm və təhsil”, 2018, 220 s.
58. Qasimov Ə. Azərbaycan xalq oyunları. Bakı: BDU nəşriyyatı, 2006, 187 s.
59. Molla Nəsrəddin lətifələri (Azərbaycan mətnləri əsasında). Bakı: “Sabah”, 2018, 376 s. (48 səhifə illüstrasiya)
60. Namazov Q. Azərbaycan aşiq sənəti. Bakı: “Yazıçı”, 1984, 189 s.
61. Novruz bayramı ensiklopediyası. Xalq bayramı. Bakı: "Şərq-Qərb", 2008, 208 s.
62. Oruclu S. Azərbaycan folklorunun rus dilinə tərcüməsi probleminin özünəməxsusluğu. Bakı: “Səda”, 2007, 204 s.
63. Orucov H. Azərbaycanda din: ən qədim dövrdən bu günədək. Bakı: “İdrak İB”, 2012, 428 s.
64. Orucova S. “Qaçaq Nəbi” SMOMPK məcmuəsində. // “Dil və Ədəbiyyat”, №1, Bakı, 2012
65. Seyidov M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. Bakı: “Yazıçı”, 1989, 500 s.
66. Seyidov M. Azərbaycan mifik təfəkkürünün qaynaqları. Bakı: “Yazıçı”, 1983, 326 s.
67. Şükürov A. Mifologiya. I-X kitablar. Bakı, 1995-2000
68. Təhmasib M. Azərbaycan xalq dastanları (orta əsrlər). Bakı: “Elm”, 1972, 397 s.

69. Təhmasib M. Məqalələr / Tərtib edənlər Cəfərli M., Əliyev O. Bakı: "Elm", 2005, 219 s.
70. Təhmasib M. Seçilmiş əsərləri. 2 cilddə, I c., Bakı: "Mütərcim", 2010, 488 s.; II c., "Kitab aləmi" NPM, 2010, 440 s.
71. Umudov Q. Azərbaycan folklorşünaslığı: tarixi və problemləri. Bakı, 2011, 152 s.
72. Umudov Q. Folklorşünaslığın tarixindən. Bakı, 1995, 108 s.
73. Vəliyev V. Qaynar söz çeşməsi. Bakı: "Yazıçı", 1981. s.71.
74. Vəliyev Vaqif. Azərbaycan folkloru. Bakı: "Maarif" nəşriyyatı, 1985, 414 s.
75. Yeddi dastan (toplayıb tərtib edəni R. Rüstəmzadə), Bakı: "Azərnəşr", 1989, 496 s.

Rus dilində:

76. Абдулла Б. Азербайджанский обрядовый фольклор и его поэтика. Баку : "Элм", 1990, 216 с.
77. Баскаков Н. Русские фамилии тюрского происхождения. Баку : Язычы, 1992. - 278 с.
78. Величко В. Кавказ (Русское дело междуплеменные вопросы). Баку, 1990, 224 с.
79. Жирмунский В.М. Тюркский героический эпос. - Л.: Наука, 1974. 727 с.
80. Зейналов А. Азербайджанские баяты в Кафказском регионе. Автореферат диссер. Канд. Фил. Наук. Баку, 1991, 21 с.
81. Каррыев В.А. Эпические сказания о Кероглы у тюркоязычных народов. Москва: «Наука», 1968, 260 с.
82. Каташ С. Алкышы- древний жанр тюркского фольклора (Тезисы докладов и сообщений II Всесоюз. Тюрколог. Конференции. Алма-Ата, 1976
83. Кляшторный С.Т. Мифологические сюжеты в древнетюркских памятниках // Тюркол. сб. 1977. М., 1981. С. 117-138;
84. Коккьяра Дж. История фольклористики в Европе. Москва, 1960

85. Короглы Х.Г., Набиев А.М. Азербайджанский героический эпос. Баку: Язычы, 1996, 308 с.
86. Мелетинский Е.М. Герой волшебной сказки. Л.: ЛГУ, 1986
87. Мелетинский Е.М. Поэтика Мифа. Москва: «Наука» 2000.
88. Мифы народов мира. Энциклопедия. Гл. ред. Токарев С.А. Москва, 2008, 1147 с.
89. Набиев А. Типология и взаимосвязи азербайджанского и узбекского фольклора. Автореферат диссер. Канд. Фил. Наук. Баку, 1981, 162 с.
90. Оруджева С. Принципы сбора фольклора (на материалах СМОМПК – Сборника материалов для описания местностей и племен Кавказа). // Вестник Томского государственного педагогического университета, Томск, 2013, №7
91. Оруджева С. Научно-теоретические принципы и практические результаты СМОМПК (Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа) в сборе, издании и переводе фольклорного культурного пласта. // Вестник Волжского государственного университета имени В.Н.Татищева, 2013, №3
92. Оруджева С. Песни-саячи в СМОМПК в представлении Ф.Кочарли. // Вестник Московского государственного педагогического университета, Москва, 2013, №2
93. Оруджева С. Общие сведения о малых стихотворно-лирических жанрах фольклора, отраженных в СМОМПК // «Литературный текст XX века: проблемы поэтики». Материалы V международной научно-практической конференции, Челябинск, Цицеро, 2012
94. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. Л., 1986
95. Рагимова Э. Практика и история русского перевода эпоса «Деде Коркут». Баку, 1995
96. Рагимова Э. Современные русские переводы азербайджанского дастана «Кероглу». Баку, 1995

97. Фарзалиев Т. Азербайджанские народные лэтифе. Автореферат диссер. Канд. Фил. Наук. Баку, 1965
98. Щербак М.А. Огузнаме. Мухаббат-наме. Москва, 1959, 170 с.
99. Якубова С. Азербайджанское народное сказание «Ашиг Гариб», Баку, 1968